

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR BILAN KOGNITIV FAOLIYAT JARAYONINI TASHKIL ETISHNING PEDAGOGIK SHARTLARI

Kulturayeva Nigora Nuriddinovna

Termiz davlat universitetining Pedagogika instituti magistranti

ANNOTATSIYA

Kognitiv faoliyatning ko‘rinishlari, maktabgacha yoshdagi bolalarda bu jarayonning ahamiyati va rivojlantirish yo‘llari atroflicha o‘rganilgan. Kognitiv jarayonlarni rivojlantirishda tarbiyachining bilishi lozim bo‘lgan bilimlar va qanday qilib bu jarayonda pedagogik shart-sharoitlarni yaratish haqida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar: kognitiv, faoliyat, maktabgacha yosh, mohirlik, bilim, o‘yin, tarbiyachi, pedagog, shart-sharoit, hissiy, tabiiy, rivojlantirish.

Kognitiv faoliyat bu - bilimlarni egallash va rivojlantirishning maxsus jarayoni bo‘lib, bu faoliyatni rivojlanishi maktabgacha kata yoshdagi bolalar uchun juda muhimdir. Bu jarayonni rivojlantirishda tarbiyachi bolalar bilimini kengaytirish, takomillashtirish borishi lozim. Kognitiv faoliyatda esa bilimning quyidagi ko‘rinishlari mavjud:

- ❖ o‘z-o‘zini bilish
- ❖ ilmiy bo‘lmagan bilish
- ❖ ilmiy
- ❖ hissiy
- ❖ tabiiy
- ❖ ijtimoiy,
- ❖ oqilona

Kognitiv faoliyat pedagogik hodisa sifatida - bu ikki tomonlama o‘zaro bog‘liq jarayondir:

- ✓ bu bolaning o‘zini-o‘zi boshqarish va o‘zini anglash shakli

✓ bu tarbiyachining bolaning bilish faoliyatini tashkil etishdagi maxsus harakatlari natijasi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda kognitiv faoliyatning ahamiyati

Bola o‘sishi bilan kognitiv faoliyati rivojlanadi, unga yanada murakkab elementlar kiritiladi. Ushbu jarayonlar tufayli maktabgacha yoshdagi bola qiziqishini qondiradi, bilimlar zaxirasini kengaytiradi, atrofdagi dunyo haqidagi o‘z g‘oyalarini o‘zgartiradi. Bunday faoliyat kelajakdagi birinchi sinf o‘quvchisiga sabab-oqibat munosabatlarini o‘rnatishga, makon va zamonda harakat qilishga, turli xil faktlarni bitta rasmga birlashtirishga yordam beradi. Bolalarda kognitiv faoliyatni rivojlantirish maqsadida tadqiqotchilar tarbiyachilarga xayrixohlik muhitini yaratish, qiziqishni saqlab qolish, e‘tibor qaratish, faoliyatlarga yo‘naltirish, zo‘riqtirmaslik, individualizatsiya va differentsiatsiyalash, psixofizik rivojlanishi- miqdor, sifat ko‘rsatkichlarini nazorat qilish va tuzatish, shaxsni rivojlantirish kabi tavsiyalarni beradi.

Xo‘sh aslida kognitiv faoliyat qanday hollarda paydo bo‘ladi ? degan savol paydo bo‘lishi tabiiydir. Kognitiv faoliyat quyidagi hollarda paydo bo‘ladi:

- o‘ylashga yo‘naltirilganda
- bolalar tanish materialdagi yangi narsalarni ko‘ra olganida
- tushunchalar, qonunlar, qoidalarni shakllantirilganda
- subyekt ichidagi va mavzulararo aloqalarni topa olganida
- amaliy faoliyatlarni olib borilganda

Kognitiv faoliyatni faollashtirish ma‘lum bir rag‘batlantirishni, bilim jarayonini kuchaytirishni, idrok etish yodlash, saqlash, anglash, ko‘paytirish, talqin qilish, kognitivlik – nutqiy va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishni, intellektuallik ijodiy vazifalar ijodkorlik – badiiy kognitivlik ixtirochilik va tadqiqot qobiliyatini, rivojlangan nutqni talab qiladi.

Kognitiv faoliyatni rivojlantirish jarayonini saqlab qolish va uyg‘unlashtirish davomida tarbiyachilar quyidagilarni bajarishlari lozim:

- birgalikda ijod qiling va o‘ynang;
- intellektual va ijodiy faoliyat jarayonini tashkil etish;
- ijobiy hissiy muvozanatni saqlang.
- bolani mustaqil fikrlashga va harakat qilishga undang;
- biror narsa qilish istagiga aralashmang;
- nuqtayi nazarini hurmat qiling;
- ijodiy namoyishlar qilishga undang

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlab o‘tamizki, maktabgacha yoshdagi bolalarda kognitiv jarayonlarning rivojlanishi juda muhim. Bu jarayonda tarbiyachilar tomonidan qulay pedoagogik shart-sharotlar yaratilishi lozim. Har bir bolaning egallagan bilim va ma’lumotlarini eslab qolishga va hayotiy vaziyatlarda qo‘llashga yordam berishi va yordamlashishi zarur

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. p.f.f.d., dots. Fayzullayeva G. Sh “Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kognitiv faoliyatini yo‘lga qo‘yishning zamonaviy metodlari “
2. “Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv o‘quv jarayoni samaradorligining muhim sharti sifatida” o‘quv qo‘llanma - 2021
3. “Maktabgacha yoshdagi bolalarni shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim asosida tarbiyalash texnologiyasi ” 2019-yil 29-sentabr